

ВІДГУК

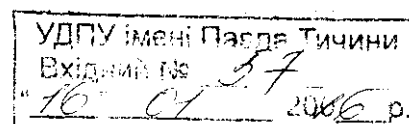
офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Чурсіна Миколи Миколайовича

на дисертацію Постильної Олени Олексіївни на тему «Формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 — теорія і методика виховання

Останнім часом розвиток вищої освіти в нашій країні, як, втім, і в усьому світі, відбувається під прапором інформатизації, всепроникного розповсюдження інформаційних технологій. Зрозуміла економічна, прагматична логіка цього процесу, адже інформаційні технології здатні фантастично прискорювати науково-технічний та, врешті, економічний прогрес. Але в стінах університетів стало відчуватися протистояння та, навіть, протиставлення інформаційних технологій людській особистості. І ті, хто навчається, і навчальні заклади, і управління освітою орієнтовані перш за все на знання, причому найбільш сучасні й застосовні, які, власне, й уособлюють інформаційні технології. Прагматизація освіти у такий спосіб залишає поза увагою виховання людини, взагалі робить проблему виховання другорядною, такою, що не впливає на ринкову цінність (якщо так можна висловитися) випускника вишу. Протести педагогів з цього приводу окреслюють надважливу проблему взаємин освіти людини і прогресу інформаційних технологій. І слід зазначити, що до цього часу спроби її вирішити здійснювалися за логікою "або-або" чи у спосіб паралельного існування інформаційних технологій та виховного процесу в освітній діяльності вищої школи, коли вони не дуже звертають увагу одне на одного. Серед педагогів інформаційні технології здебільшого або безумовно і некритично схвалюються, або з тими ж епітетами відкидаються. Більш відповідальна і звідси більш тонка і важка позиція полягає в тому, як зробити інформаційні технології такими, що не протидіють людяності, не заперечують їй, не шкодять окремій людині, а лише утворюють технологічний фон суто людських вчинків та стосунків.

В цьому контексті дисертаційне дослідження Олени Олексіївни Постильної, присвячене проблемі формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій є спробою окреслити дійсно конструктивний шлях організації освітньої діяльності в цьому аспекті. Авторка виходить з того, що удосконалення процесу формування моральних цінностей студентської молоді здійснюється в умовах впровадження новітніх

досягнень науки. І аналіз сучасних наукових студій, інноваційного досвіду дає їй підстави стверджувати, що формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів можливе засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-комунікаційні технології постають звідси такими, що належать до системи складного інформаційного впливу на розвиток особистості. Тому, як справедливо стверджує дисертантка, пріоритетним напрямом удосконалення процесу формування моральних цінностей студентів є впровадження відповідних інформаційно-комунікаційних технологій. Таке розуміння чи не ключової проблеми теорії і методики виховання й таке формулювання теми дослідження безумовно є вельми актуальними на даному етапі розвитку педагогіки.

На сьогодні стан справ у сфері досліджуваної проблеми регламентується низкою нормативно-правових документів: Законами України «Про вищу освіту», «Про захист суспільної моралі», Модельним законом «Про виховання дітей та молоді», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Концепцією національного виховання студентської молоді, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та ін.

Разом із тим, як зазначено авторкою, проблематика формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій є недостатньо розробленою. Виявлено, що лише незначна частина праць присвячена вивченню окремих аспектів формування моральних цінностей з використанням нового напрямку інформатизації освіти. У більшості з них не взято до уваги проблеми формування моральних цінностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій з їх потенційними виховними можливостями. Отже, сформувалася суспільна потреба в розробленні педагогічних умов формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, дисертантка логічно вибудовує стратегію наукового пошуку, чітко визначає його об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи та наукову новизну (С. 3-10).

Структура та зміст дисертації О.О. Постильної відповідає логіці системного вивчення об'єкту, меті і завданням дослідження. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки, з яких 196 сторінок основного тексту, 19 додатків на 45 сторінках, список використаних джерел - 234 найменування. Робота містить 52 таблиці та 33 рисунки.

У першому розділі, «Теоретичні основи формування моральних цінностей студентської молоді засобами інформаційно-комунікаційних технологій», визначено стан наукової розробки проблеми, наведено категоріальний апарат дослідження та основні підходи до формування моральних цінностей студентської молоді засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У другому розділі дисертації, «Діагностика сформованості моральних цінностей у студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій», здійснено визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості моральних цінностей студентів педагогічних університетів, надано аналіз стану сформованості моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, охарактеризовано праксеологічний вимір діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості моральних цінностей студентів.

У третьому розділі, «Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій», досліджено педагогічні умови формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; наведено змістовно-методичне забезпечення формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також інтерпретацію результатів дослідно-експериментальної роботи.

Значна увага в дисертаційному дослідженні приділяється аналізу, розробленню та уточненню понятійно-термінологічного апарату як складової теоретичного осмислення дослідження. Авторка ґрунтовно розкриває сутність основних понять, удосконалює та уточнює тлумачення ключових дефініцій роботи, зокрема: «формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів», «цінності», «мораль», «моральні цінності» та ін. Так, на с. 25 (у 1 розділі) дисертації формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів визначено як системну діяльність, що спрямована на розвиток моральної свідомості та удосконалення моральної поведінки, визначення їхньої моральної позиції у виконанні майбутньої соціальної ролі вчителя, який прагне до створення сприятливих умов виховання майбутнього покоління у розгортанні освітньо-культурного простору, у тому числі і віртуального.

На С. 47 (висновки до першого розділу) дисертаційного дослідження, авторка доводить, що інформаційно-комунікаційні технології можуть виступати потужним засобом, якщо впроваджуються ефективні форми і

методи цієї діяльності у навчально-виховному процесі педагогічних університетів.

В роботі здійснено ретельне дослідження основних підходів (аксіологічний, андрагогічний, діяльнісний, системний, особистісно зорієнтований, компетентнісний та інформаційний) до формування моральних цінностей студентської молоді засобами інформаційно-комунікаційних технологій, підкреслена пріоритетність аксіологічного підходу, що орієнтує виховний процес на цінності добра, любові та справедливості. На підставі цього дослідження та вивчення процесу формування моральних цінностей студентської молоді визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості моральних цінностей у студентів педагогічних університетів.

Як це видно з тексту, визначенню та застосуванню показників сформованості моральних цінностей відведено значне місце в роботі. Важливо, що комплекс таких показників створено оптимально структурованим, тобто з одного боку, він є інформативним, досить повно охоплює характеризований об'єкт, а з іншого - залишається компактним, не занадто обтяжливим у застосуванні. Так, в дослідженні до інтелектуального критерію віднесено такі показники: наявність знань про моральні цінності, здатність до осмислення моральних цінностей, уміння аналізувати та оцінювати свою діяльність відповідно до моральних цінностей суспільства; до інструментально-інформаційного - готовність до використання засобів морального виховання в майбутній професійній діяльності (у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій), знання методів та правил безпечної роботи з комп'ютером та роботи в мережі Інтернет, здатність до творчого використання інформаційно-комунікаційних технологій на практиці. Емоційно-мотиваційний критерій авторка характеризує прагненням студентів керуватися здобутими знаннями про моральні цінності у процесі життєдіяльності, ціннісні орієнтації, усвідомлення значущості моральних цінностей у майбутній професійній діяльності; діяльнісно-вчинковий критерій - уміння зробити моральний вибір і слідувати йому, прояв моральних почуттів, якостей, переконань через особисті моральні вчинки, здатність удосконалювати моральну поведінку та регулювати її відповідно до вимог освітньо-культурного простору; етико-комунікативний критерій - знання і розуміння закономірностей, форм і методів толерантного спілкування, вміння застосовувати етичні знання під час міжособистісного спілкування, розрізняти «токсичну» інформацію та інформацію, що необхідна для морального розвитку особистості, використовувати її під час спілкування в режимі online.

Слід підкреслити, що цей комплекс показників застосовано в дослідженні ефективно і акуратно, з наочним ілюстративним супроводом.

Добір, використання і спосіб подання результатів за показниками є, на наш погляд, привабливою рисою роботи.

Дуже важливим слід вважати окреслений в роботі, хоча й не акцентований окремо прийом, який можна було б назвати метаінформаційним, а в роботі він фактично є реалізацією декларованого інтелектуального підходу до виховання моральних цінностей. Йдеться про попереднє надання студентам загального змісту та обґрунтування важливості матеріалу, що має викладатися (інформація про інформацію). Так, студент має спочатку усвідомити важливість моральних цінностей з тим, щоб надалі їх свідомо дотримуватися і вивчати для цього спеціальні стереотипи поведінки у технологічному середовищі. Такий прийом не є новим, але в сучасних умовах прискореного зростання обсягів інформації у будь-якій галузі знань ним часто нехтують, руйнуючи тим самим педагогічне оформлення навчального процесу, перетворюючи його у просте інформування. Така ситуація, зрозуміло, погіршує якість навчання. Отже, пропонувані в роботі моделі навчального процесу, надані рекомендації є з цих міркувань цілком слушними й вельми актуальними.

Вагомим результатом та, водночас, дієвим інструментом дослідження став аналіз та узагальнення діагностики формування моральних цінностей студентів, що розрізняє три рівні їх сформованості.

Як наслідок, переконливою постає дослідно-експериментальна частина роботи, де кількісні результати формувального етапу педагогічного експерименту свідчать про позитивну динаміку змін у формуванні моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: кількість респондентів експериментальної групи з низьким рівнем сформованості моральних цінностей зменшилася на 26,21%, підвищилася кількість студентів за середнім рівнем - на 3,45%, значно зросла кількість респондентів з високим рівнем - на 22,76%.

Узагальнюючи досвід такої роботи, авторка цілком слушно зауважує, що основне завдання в навчальному процесі вищої школи - створення найсприятливіших умов для формування моральних цінностей студентської молоді. І, слід зазначити, переконливо обґрунтовує та окреслює ці умови.

Отже, дисертація є глибоким і комплексним дослідженням, що демонструє не тільки добру обізнаність дослідниці у численних різноманітних аспектах проблеми, але і її здатність як до професійного аналізу й узагальнення великого обсягу інформації, так і до синтетичної, творчої діяльності. Показово, що і в змісті роботи можна помітити певну рівновагу між аналітичними й творчими аспектами.

Усі поставлені у дисертаційному дослідженні завдання вирішено, що

зумовило досягнення його мети - теоретичне обґрунтування проблеми дослідження та здійснення експериментальної перевірки педагогічних умов формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Дисертаційне дослідження виконано самостійно, найважливіші наукові результати, положення, висновки одержано авторкою особисто.

Наукова новизна і значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в результаті аналізу стану наукової розробки проблеми формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій дисертанткою вперше обґрунтовано педагогічні умови формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (збагачення теоретичної обізнаності студентів педагогічних університетів про сутність цінностей; забезпечення позитивної мотивації студентів до формування моральних цінностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій; активізація свідомого оволодіння студентами педагогічних університетів досвідом виховної діяльності за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій); визначено критерії, показники та рівні сформованості моральних цінностей студентів педагогічних університетів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості моральних цінностей студентів педагогічних університетів, програми і методичного забезпечення спецкурсу «Інформаційно-комунікаційні технології у духовно-моральному вихованні учнів». Матеріали дисертації можуть бути використані у вищих педагогічних навчальних закладах під час викладання курсів: «Інформаційні технології в науці та освіті», «Медіаосвіта та медіаграмотність», «Комп'ютерні технології у навчальному процесі», «Методика виховної роботи», при підготовці спецкурсів. Основні положення та висновки дисертації можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх учителів, системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації обумовлені залученням і ретельним опрацюванням широкої джерельної бази; друкованих та електронних вітчизняних і зарубіжних публікацій у галузі дослідження, що дозволило дисертантці цілісно і об'єктивно представити реальний стан розробленості проблеми; побудувати логічну концепцію дисертаційної роботи, доказово викласти матеріал; чіткою постановкою завдань

дослідження, методологічно вірним застосуванням комплексу підходів і методів наукового пізнання, правильною методологією планування і проведення експерименту, достатньою кількістю респондентів, тривалістю педагогічного експерименту, коректним використанням психолого-педагогічних та математичних методів, а також великим обсягом експериментального матеріалу.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 06/245 від 11.02.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 579/01 від 19.01.2015 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-15/03/50-1 від 21.01.2015 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 22 від 11.02.2015 р.).

Основні положення та висновки дисертації є переконливими, змістовними та значущими. Заслуговує на увагу широка апробація результатів дослідження у різних містах України: Умань, Львів, Рівне, Мелітополь, Горлівка, а також у Польщі (м. Седльце) та ін. Основні результати дисертації опубліковано в 12 наукових працях (з них 10 - одноосібних).

Автореферат повністю відповідає змісту дисертації, розкриває її основні наукові результати і рекомендації, дає повне уявлення про особистий внесок з добувачки у наукове розв'язання проблеми формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Відзначаючи високий рівень та значущість результатів дослідження, слід разом з тим висловити щодо нього деякі зауваження та побажання:

1. Бажано було б дослідити та вивести механізми та, можливо, закономірності розширення віртуальних світів у сучасному суспільстві і змін внаслідок цього моральних цінностей. Це збагатило б теорію і методику виховання та соціальну інформатику як науку.

2. У дослідженні зазначено, що для процесу формування моральних цінностей студентів важливим є спостереження за моральними вчинками інших людей. Бажано було би вказати, які саме моральні вчинки є найбільш впливовими на розвиток моральної свідомості в контексті людино-комп'ютерної взаємодії.

3. Доцільно було б докладніше розкрити наслідки впливу токсичної інформації на моральну свідомість студентів. Можливо, схематично показати відповідні причинно-наслідкові зв'язки та надати їм певної наочності у додатках.

4. У дисертації застосована низка педагогічних підходів до формування моральних цінностей студентів. Але при цьому не висвітлені положення синергетико-інформаційного підходу, що вказують на можливість ефективного управління виховним процесом через самоорганізацію і самовиховання.

5. Треба було б більш чітко позиціонувати «правила безпечної роботи» та «правила поведінки», що в роботі згадуються поруч. Зрозуміло, що друга складова більше навантажена змістовно щодо виховання моральності.

6. Робота, на жаль, не позбавлена окремих граматичних та стилістичних неточностей.

Ці зауваження та побажання, проте, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

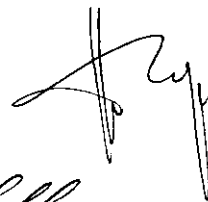
Дисертаційне дослідження О.О. Постильної є завершеною самостійною науковою працею, що за добром фактичного матеріалу, ступенем його кількісного та якісного аналізу, переконливістю застосованого методологічного апарату, обґрунтованістю висновків, науковою новизною та практичною значущістю результатів дає підстави вважати її вагомим внеском у розвиток української педагогічної науки.

Отже, дисертація Постильної Олени Олексіївни «Формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент

М.М. Чурсін

Stignese Cecilia et al.
zavijete
Harasymenko

Oluf et al. olimbirede